

„Revue internationale des sciences sociales”, vol. XXXV, nr. 4, U.N.E.S.C.O., 1983

Ultimul număr din 1983 al acestei prestigioase reviste editată de UNESCO este consacrat integral „femeilor în spațiul puterii”. Articolele sînt reunite în trei mari capitole: Politica, Economia, Mișcările sociale și Participarea.

Grupul dedicat Politicii se deschide cu articolul Gloriei Bonder — *L'étude de la politique du point de vue des femmes*. Autoarea propune reformularea unor modele conceptuale și demersuri metodologice în științele sociale, precum și în studiile asupra femeilor din perspectiva ideilor vehiculate de mișcarea feministă ca și de curentul științific și pedagogic inspirat de ea. Referindu-se la domeniul politicului, autoarea susține oportunitatea schimbării viziunii tradiționale în știința politică.

Prin tradiție, politica a fost considerată un domeniu eminent masculin, o serie de practici sociale alocate femeii (reproducția, sarcini gospodărești, îngrijirea și educarea copiilor în familie, ș.a.) cantonînd-o în domeniul privat al familiei. Această concepție, avînd la bază pe de o parte diviziunea tradițională a rolurilor după sex, iar pe de altă parte, dominația bărbatului asupra femeii, se cere a fi reanalizată din perspectiva istoricului și specificului participării femeilor la treburile politice. „Tot ceea ce este personal este politic” — celebrul slogan feminist devine manieră de interpretare a practicii politice determinînd conjuncția domeniului privat cu domeniul politic. Sfera politicului va include astfel valori, simboluri, mituri și ritualuri pe care femeile le-au elaborat de-a lungul existenței lor sociale oprimăte — fapt care va constitui, după opinia autoarei, „cea mai mare sfidare pentru științele sociale și umane”.

În continuarea volumului este inserat studiul: *La politique de la League of Women Voters* de Naomi Black, care prezintă un istoric al venerabilei organizații americane „League of Women Voters” înființată în anii de după primul război mondial. Autoarea își concentrează prezentarea pe ideea că această asociație a devenit simbolul clasic al rolului limitat jucat de femeile americane în politică.

Studiul *Quelques aspects de la participation politique des femmes au Soudan* este semnat de Z. B. El-Bakri și E. M. Kameir. După

opinia autorilor, conceptele de „participare” și „viață politică” au un conținut specific în cazul țărilor lumii a treia, așa încît modelele teoretice și explicative elaborate de sociologii occidentali nu au aplicabilitate. Pentru înțelegerea și evaluarea participării politice este necesară cunoașterea realităților sociale și economice ale fiecărei țări. În cazul Sudanului, ținînd cont de diferențele de ordin istoric, cultural și, mai ales, economic existente între Nord și Sud, cei doi autori întreprind un studiu amănunțit al acestei regiuni evidențiind specificul activității politice.

Un apel la redefinirea domeniului politic prin juxtapunerea vieții publice cu viața particulară se degajă și din articolul *Les femmes et la politique au Chili* de Julieta Kirkwood. Din studiu rezultă că un rol prioritar în activitatea politică a femeilor chiliene îl deține mișcarea feministă care și-a dedicat activitatea, la început, unor preocupări morale, trecînd ulterior la revendicări culturale, juridice și legislative. Mișcarea feministă din prezent are rădăcini și implicații sociale, culturale și istorice profunde. Apariția revendicărilor feministe a contribuit la lărgirea viziunii politice globale făcînd să se întrevadă posibilitatea unor forme noi de organizare socială progresistă și avansată. Interesul crescînd manifestat de mișcare față de sensul și expresia practicii politice reale și virtuale a femeilor lasă să se întrevadă, pentru un viitor apropiat, posibilitatea unei participări reale și directe a femeilor la viața politică.

Un interesant și documentat studiu oferă Torild Skard, tratînd subiectul *Les femmes dans la vie politique des pays nordiques*. Autoarea constată în prezent, raportîndu-se la o perioadă nu prea îndepărtată, o creștere a numărului femeilor care ocupă locuri importante în diverse organisme politice. După evocarea principalelor momente și obiective din istoricul participării femeilor la viața politică, T. Skard conchide că deși femeile au devenit numeroase în organismele politice se manifestă încă puternic inegalitatea sexelor. Această inegalitate are două dimensiuni: verticală, faptul că în posturile importante sînt mai mulți bărbați decît femei, și orizontală, diviziunea muncii rămîne conform rolului tradițional al fiecărui sex. Acest fapt generează

tensiuni puternice pentru femeile care participă activ la viața politică și sunt obligate să exercite trei tipuri de activități: munca politică, munca remunerată și munca în gospodărie. Ca soluție femeile nordice susțin ca bărbații să-și asume o parte din muncile casnice și de îngrijire a copiilor, precum și reducerea programului de lucru pentru armonizarea activităților profesionale, familiale și sociale.

Sub genericul „Economie” sînt grupate două articole de factură distincte. Primul articol, intitulat *Problematic renouée de la participation des femmes à la vie économique* este un studiu teoretic semnat de Ninou K. Garabaghi, care propune un sistem de indicatori socio-economici orientat pentru a cuprinde în cadrul activităților economice munca femeii în gospodărie.

Al doilea articol este un studiu descriptiv care prezintă, în special, repartitia forței de muncă feminină în diverse ramuri de activitate. Studiul este semnat de D. Radha Devi și N. Ravindran și se intitulază *Le travail féminin en Inde*. În final, autorii prezintă

aspecte ale discriminărilor în remunerare și condiții de muncă.

Din grupajul următor se distinge articolul *Les femmes soviétiques dans la vie sociale: réalisations et problèmes*, semnat de Nelya V. Motroshilova, unde se prezintă aspecte cantitative și calitative ale participării femeilor sovietice în „producție”, în „domeniul politicii”, în „învățămînt, cultură și știință”. Articolul se încheie cu prezentarea condițiilor obiective care permit femeilor din U.R.S.S. să combine funcțiile sociale și rolul familial, elaborate pe baza unor cercetări sociologice.

Ultimul articol din revistă prezintă sistemul de organizare a cercetărilor sociale efectuate sub egida S.U.A. în lumea a treia.

Revista se încheie cu calendarul reuniunilor internaționale ale UNESCO în perioada 1983—1985 și o prezentare de cărți și publicații recente.

Doina Dragomirescu

„Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft. Demographie”, 1975—1983*

Spre deosebire de revistele mai vechi de demografie: „Population Index” (1935), „Population” (1946) și „Population Studies” (1947)¹, „Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft. Demographie” este de dată recentă: ea a luat ființă în 1975. Apariția ei, ca și înființarea Institutului federal de cercetări demografice — al cărei organ este — sînt semne ale puternicei dezvoltări a demografiei din R. F. Germania din ultimele două decenii. Reluînd o tradiție glorioasă și ancorîndu-se în actualitatea demografică națională și internațională, demografia din R. F. Germania s-a afirmat rapid prin nivelul înalt al studiilor sale, ocupînd astăzi un loc de prestigiu în peisajul demografiei internaționale. Cea mai elocventă confirmare o constituie revista însăși pe care o prezentăm cititorilor din România.

Mai întîi citeva informații generale despre Institut și despre revistă. Institutul federal de cercetări demografice a fost fondat la

12 februarie 1973, cu sediul la Wiesbaden, unde se găsește și Oficiul federal de statistică. Scopul institutului este de a efectua cercetări și studii privind populația și familia care să servească ca bază a activității guvernului federal în acest domeniu. Institutul reprezintă R. F. Germania la congrese internaționale, participă la anchete și cercetări internaționale. El are la dispoziție informația statistică furnizată de Oficiul federal de Statistică. Printre atribuțiile importante ale Institutului este editarea revistei de demografie și a colecției de studii științifice („Schriftenreihe des Bundesinstituts für Bevölkerungswissenschaft” înființată în 1975. De la înființarea institutului pînă în 1982 conducerea a fost asigurată de cunoscuți oameni de știință: prof. Dr. Hermann Schubnell, prof. dr. Hans W. Jürgens, prof. dr. Karl Schwarz; din 1982, prof. dr. Wilfried Linke. Prin lege, directorul institutului este și profesor universitar.

Revista de demografie a fost înființată în 1975; are patru apariții anuale. Conducerea o are directorul institutului; redactor șef este dr. Wolfgang Langsfeld, iar consilier științific este dr. Charlotte Höhn. În ultimii ani, publicarea revistei este încredințată Editurii Herald Boldt (Boppard am Rhein).

Domeniile reprezentate în revistă sînt variate, începînd cu demografia generală și mergînd pînă la metode și modele statisticomatematice, prezentări de cărți și de reviste de specialitate, informații despre congrese și

* Revistă de știința populației. Demografie. 1975—1983. Editor: Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung. Wiesbaden. R. F. Germania. Herald Boldt Verlag — Boppard am Rhein.

¹ Vl. Trebici, „Population Index”. 1935—1983, în „Viitorul Social”, nr. 2, 1984.

² Vl. Trebici, *Demografia în Republica Federală Germania*, în: „Viitorul social”, nr. 1, 1983, p. 66—70.

sesiuni științifice. În fiecare an se publică un studiu asupra situației demografice a R. F. Germania, asemănător cu cel pe care îl publică Institutul național de Studii demografice (I.N.E.D.), din Franța. Nivelul științific și calitatea analizei fac ca aceste studii anuale să reprezinte cea mai completă sursă de cunoaștere a problematicei demografice din R. F. Germania³.

Se cuvine precizat că articolele publicate în revista de demografie nu se limitează la subiecte strict demografice (fertilitate, mortalitate, nupțialitate, structura demografică a populației); ele înglobează și numeroase probleme sociologice, psihologice, ecologice, într-o concepție mult mai largă decât cea a „analizei demografice” clasice.

Cum este și firesc, ținând seama de tendința de lungă durată a scăderii natalității în R. F. Germania⁴, numeroase studii din revistă sunt consacrate analizei fertilității, folosindu-se în acest scop o mare varietate de metode și de indici: observarea transversală și longitudinală, rata totală de fertilitate, ratele brută și netă de reproducere, metoda probabilităților de creștere a familiei, fertilitatea legitimă și nelegitimă, fertilitatea căsătoritorilor etc. Informația statistică, obținută din recensăminte și statistica demografică curentă, este bogată. Să amintim că în R. F. Germania se practică și o formă specială de observare, anume microrecensămintele, care asigură informații detaliate despre gospodăriile și familii, precum și despre fenomene demografice. În analiza fertilității, o atenție aparte se acordă comportamentului procreator sau reproductiv — problemă în care contribuția demografilor din R. F. Germania este importantă, începând cu studiile cunoscutului demograf G. Mackenroth (1903–1955) — precum și factorilor (sociali, economici, educaționali, psihologici) care influențează acest comportament. În același context este analizată situația femeii — nivel de instruire, venituri, profesie și participare la activitatea economică — în corelație cu starea civilă (căsătorită, necăsă-

torită, văduvă și divorțată) și cu numărul de copii — în optică transversală și longitudinală. În legătură cu fertilitatea sunt examinate probleme ca: planificarea familiei, contracepțiile și avorturile; aspecte legate de costul și valoarea copilului, numărul ideal și cel real al copiilor în familie.

Mortalitatea generală și cea infantilă sunt examinate mai cu seamă cu ajutorul tabelor de mortalitate.

Un spațiu larg este afectat studiilor aspectelor sociale și economice. Astfel, mobilitatea rezidențială este analizată cu ajutorul unor modele gravitaționale de tip Zipf și Stewart, mobilitatea profesională și socială, stratificarea socială sunt și ele examinate uneori în optică intra-generațională și inter-generațională. Nu sunt neglijate nici problemele demografiei regionale.

Problemele demografice ale țărilor în curs de dezvoltare sunt prezente în coloanele revistei de demografie. Țările arabe, Africa tropicală, R. P. Chineză, India, Nigeria, Pakistan, Uganda și altele au constituit obiectul unor articole.

Cum aminteam la început, orientarea spre metodele statistico-matematice este bine reprezentată în revistă. În acest sens se cuvin amintite, în primul rând, studiile datorate prof. Gustav Feichtinger, reputat specialist în demografia matematică, cum ar fi: modele de probabilități pentru procese demografice reiterative, modelul unui optim al populației, creșterea zero și modelul populației stabile, ciclul de viață familială din punct de vedere matematic, problema variațiilor exponențiale în intensitatea și calendarul fertilității. Dezvoltând modelele lui A. Lotka, A. J. Coale, N. Keyfitz, autorul aduce contribuții originale valoroase la metodologia analizei demografice.

Sunt de asemenea de semnalat studii legate de tabela de activitate în optică probabilistică, tabela de fertilitate după paritate, tabela de mortalitate. O mențiune specială se cuvine aplicațiilor metodei demografului francez G. Calet pentru estimarea prospectivă a fertilității ca și metodelor de proiectare demografică.

Probleme de politică demografică referitoare la R. F. Germania și la alte țări sunt, de asemenea, abordate într-un număr de articole. Ca țară în care muncitorii străini reprezintă o cifră importantă, aspectele demografice ale acestora sunt frecvent examinate în revistă.

Revista de demografie publică și articole de demografie istorică și paleodemografică, în rândul cărora se evidențiază cele datorate lui Arthur E. Imhof.

Majoritatea colaboratorilor revistei sunt oameni de știință din R. F. Germania; printre aceștia, cei mai activi sunt (alfabetic): Charlotte Höhn, H. W. Jürgens, W. Lungs-

³ Structura ultimului raport (*Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft*, nr. 3, 1983) este următoarea: A. *Privire generală asupra situației demografice*: 1. Starea și evoluția populației; 2. Căsătorii și divorțuri; 3. Evoluția nașterilor; 4. Întreruperile de sarcină; 5. Mortalitatea; 6. Gospodăriile și familii; 7. Populația activă; B. *Persoanele străine din R. F. Germania*.

⁴ Ultimele cifre: rata totală de fertilitate: 1,402 copii; rata brută de reproducere: 0,70 fiice; rata netă de reproducere: 0,64 fiice, adică valori cu mult sub nivelul de înlocuire a generațiilor.

feld, W. Linke, U. Mannley, K. Schwarz, H. Tegtmeyer. Sînt, de asemenea, prezente numele unor oameni de știință străini: G. Feichtinger (Austria); A. E. Imhof (Elveția); H. J. Hoffmann-Nowotny (Elveția); H. Hyrenius (Suedia); H. Hansluka (O.M.S.); T. Frejka (S.U.A.); Olga Vidláková (Cehoslovacia) și alții.

În legătură cu revista de demografie se cuvine amintită și seria de publicații a Institutului federal de demografie, la care colaborează și demografi străini⁵.

⁵ În vol. 4 „Keine Kinder — keine Zukunft” (1978), a apărut studiul semnatului acestei recenzii: *Kinder — Soll und Haben in Rumänien* (p. 59—66), iar în vol. 11: „Beiträge aus der bevölkerungswissenschaftlichen

Deși prezentarea este incompletă, se poate desprinde concluzia că „Zeitschrift für Bevölkerungs-wissenschaft, Demographie” a parcurs, în cei nouă ani de existență, un drum ascendent, impunându-se în rîndul revistelor de demografie cu tradiție, grație tematicii abordate și nivelului științific al studiilor publicate în această perioadă. În ultimă analiză, contribuția revistei la dezvoltarea demografiei contemporane se înscrie la loc de cinste.

Vladimir Trebici

Forschung. Festschrift für Hermann Schubnell (1983), studiul *Die demographische Transition in Rumänien* (p. 517—525).

„Heidelberger Jahrbücher”, Vol. XXVII, 1983, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York

Sub egida Societății Universitare din Heidelberg, și volumul XXVII/1983 al „Anuarului din Heidelberg” (coordonator: prof. dr. H. Schipperges) cuprinde o largă gamă tematică și numeroase dări de seamă cu privire la activitatea institutelor din vechiul centru științific de pe Neckar. Bibliografia comentată a lucrărilor de docență de la universitate, prezentarea principalelor contribuții științifice apărute în volumele anterioare ale Anuarului între anii 1964—1982, registrul autorilor din bibliografia docenților și abrevierile folosite în volum.

Ca de obicei, pe lângă specialiști din centrul universitar Heidelberg (Bernd-Rüdiger Kern, Christian Herfarth, Gottfried Seebass, Michael Plathow, Peter Brix, Wolfgang Jäger, Walter Berschin și Hiltraud Zell), și acest volum cuprinde contribuții științifice din alte centre universitare (Heinrich Schipperges, din Dossenheim; Gerhard Römer, din Karlsruhe; Dieter Henrich, din München; Reiner Wiehl, din Neckargemünd).

Acest volum este deschis de un amplu și important studiu, intitulat *Medicina in dilemă. Un bilanț critic*, de Heinrich Schipperges, pe care și-l încheie cu o vastă bibliografie a problemei. Reținem mai cu seamă tezele sociale vehiculate de lucrare. Medicina de astăzi acordă o deosebită atenție prevenirii bolilor, prin extinderea autocunoașterii la nivel de masă a tehnicilor sanitare pentru menținerea stării de sănătate. În acest scop, omul, familia și instituțiile medicale trebuie să ajungă la dobîndirea unui raport echilibrat între starea de sănătate și cea de boală, sub forma unui

sistem integral: care să îmbrățișeze deopotrivă problematica bolilor și a regimului alimentar, sănătatea și ocrotirea acesteia, precum și o temeinică organizare și funcționare a asigurărilor sociale (p. 1—18).

Pentru importanța lui cultural-istorică, relevăm studiul *Asociația studenților din Heidelberg și sărbătoarea comunitară a acesteia* (p. 19—38), semnat de Bernd-Rüdiger Kern. Înființată în anul 1814, această asociație studențească a dus mai departe țelurile cultural-populare ale epocii iluminismului european. Așa se explică faptul, atestat prin numeroase materiale arhivistice, că în jurul acestei asociații cu pronunțate orientări liberale, anti-feudale, au gravitat multe alte centre universitare. Încă din primul pătrar al secolului al XIX-lea. Prin numeroase manifestări culturale, serbări studențești cu o largă participare etc., asociațiile studențești militau împotriva orînduirii feudale, împotriva piedicilor pe care aceasta le pune în calea dezvoltării naționale, economice și culturale-artistice. Îndeosebi cu sprijinul Senatului universitar, activitatea asociației a cunoscut o deosebită înflorire culturală și eficiență democratică. Într-adevăr, sprijinul Senatului s-a exprimat cu predilecție pe linia aspirațiilor de unitate națională, libertate socială și pentru o orînduire republicană. Apogeele acestor desfășurări — punctate adesea de serbări cu larg caracter comunitar, ca acelea cunoscute sub numele generic de „Hambacher Fest” — s-au finalizat cu participarea studenților cu vederi democratice la pregătirea și desfășurarea revoluției germane de la 1848. Autorul subliniază

cu numeroase mărturii de epocă, răsfringerile acestor mișcări asupra literaturii timpului.

Aspecte comparabile, dar dintr-un alt unghi de vedere, sint relevate de Gerhard Römer în *Traduceri în limba germană din Biblie înainte și după Martin Luther* (p. 39—57). Studiul se înscrie pe linia aniversării a 500 de ani de la nașterea reformatorului Martin Luther, a cărui influență a cuprins la timpul său și după aceea, direct sau indirect, întreaga Germanie. În acest larg context, traducerea Bibliei în limba națională a fost întinpinată cu o largă adeziune, atât în cercurile intelectuale, cât și în rândul maselor populare. Pe această cale s-a dat un puternic impuls pentru făurirea unei limbi literare unitare.

În articolul *Nici o despărțire de Heidelberg* (p. 59—64), Dieter Henrich reamintește și recapitulează importanța aportului unor savanți care au activat la Universitatea din Heidelberg: Heinrich Rickert (1863—1936), care a pus bazele teoriei valorilor (axiologia) ca disciplină filozofică aparte, cu răsfringeri semnificative asupra teoriei artei; Max Weber (1864—1920), în teoria culturii și în domeniul eticii; Alfred Weber (1868—1959), în istoria culturii și sociologiei; etc. Valoarea contribuției acestora la definirea profilului național-cultural pledează pentru dezvoltarea legăturilor științifice cu centrul universitar care le-a promovat.

În această notă de legătură mai atragem atenția asupra studiilor: *Sarcinile actuale ale chirurgiei generale*, în care Christian Herfarth prezintă sistemul pluridisciplinar care s-a dezvoltat la Heidelberg între 1864 și 1969;

Procesul formativ-cultural la universitatea de astăzi, în care Michael Plathow relevă aportul acestei trepte de învățămînt la cunoașterea omului în contextul civilizației științifice, luînd ca bază de plecare lucrările unor: K. Jaspers (1883—1969), cercetător al originii și scopului istoriei; Th. W. Adorno (1903—1969), în domeniul filozofiei și teoriei artei; precum și ale social-antropologului în viață H. Schelsky. Acestui studiu se poate alătura *Hans Geiger un deschizător de drum în domeniul științelor moderne ale naturii*, de Peter Brix.

Acordarea premiului „Karl Jaspers”, filozofului Emmanuel Levinas de la Universitatea din Heidelberg, de către Fundația cu același nume din acest oraș, în cadrul unei reuniuni comune cu centrul universitar Basel, a prilejuit profesorului Reiner Wiehl rostirea unui semnificativ omagiu (Laudatio), din care desprindem: „Opera filozofică a lui E. L., ..., este una dintre cele mai interesante creații în materie de gândire filozofică din secolul nostru. Valoarea sa constă în profunzimea gândirii, originalitate și adîncime interpretativă, coerență și consecvență, întemeiate pe realism și experiență, ... (prin) distanțarea față de filozofia occidentală” (p. 126).

În sfîrșit mai notăm tematica variată, pluridisciplinară a tezelor de docență (p. 163—329), obținute la diversele facultăți ale Universității din Heidelberg, cuprinzînd valoroase date de interes teoretic și metodologic, precum și din punct de vedere comparativ

Prof. dr. Nicolae Dunăre

„Társadalmi Szemle” (Revista socială), nr. 6, 1984

Numărul 6, din iunie 1984, al revistei „Társadalmi Szemle” — revista teoretică și politică a P.M.S.U. publică studiul lui Huszár István, directorul Institutului de științe sociale, dedicat unor probleme fundamentale ale conexiunii dintre conducerea de către partid și politica economică. Autorul demonstrează că, odată cu inițierea unor modificări în sistemul de conducere, trebuie să se acorde atenție și formulării clare a unor asemenea obiective strategice care să mobilizeze, din punct de vedere politic, forțele pozitive ale societății, atât în cadrul partidului cât și în afara lui. Ca atare, nici sarcinile legate de reformele economice, modificările sistemului de conducere a economiei nu pot fi concepute

doar ca sarcini de modernizare organizațional-instituțională.

Héthy Lajos se ocupă în studiul său de situația și perspectivele muncitorimii în cadrul uzinelor, axîndu-și analiza pe problemele condițiilor actuale de muncă din întreprinderi, posibilitățile muncitorilor de a influența evoluția acestora, respectiv de a influența procesele decizionale, politica însăși.

Problemele actuale ale activității industriale a întreprinderilor agricole își găsesc ecoul în studiul lui Papp Sándor, care pledează pentru crearea unor relații de parteneri între întreprinderile mari și mijlocii pe de o parte și cooperativele agricole de producție pe de altă parte, relații bazate pe cointere-

sarea reciprocă, neexcluzind nici chiar experiența unei concurențe rezonabile.

Articolul lui Márkus György prezintă concepția social-democrației în problema crizei economice mondiale, analizând dilemele ideologice și strategice ale social-democrației actuale. Consecințele politicii economice americane asupra economiei mondiale sînt prezentate, pe baza a numeroase date statistice, în articolul semnat de Losoncz Miklós.

Prezentul număr al revistei „Társadalmi Szemle” mai conține prima parte a studiului, de mai largă respirație, al lui Sipos Péter și Vida István, intitulat *Răspundere a poli-*

ticii regimului contrarevoluționar în eadus-trofa Ungariei din cel de-al doilea război mondial.

Și în acest număr al revistei continuă disputa care a fost declanșată prin publicarea în nr. 8/9 pe 1983 al revistei, a articolului Fergei Zsuzsa dedicat unor „dileme” ale politicii sociale. Autoarea a avut în vedere problema efectelor sociale pe care le pot avea unele măsuri economice ținînd seama de problemele actuale pe care le ridică economia ungară. Rubrica permanentă de „Consultații” prezintă problema caracterului multisectorial al economiei socialiste.

Irina Marmor

„Anuarul de folclor”, III—IV, 1983

Încă de la primele numere (I, 1981 : II, 1981), *Anuarul de folclor* (red. resp. : Ion Talos), editat de Sectorul de etnologie și sociologie de la Centrul de științe sociale al Universității din Cluj-Napoca, s-a situat pe o treaptă superioară în raport cu vechiul și valorosul *Anuar al arhivei de folclor* (Ion Mușea) din deceniul al patrulea al secolului nostru. În mod și mai pronunțat, actualul număr dublu (III—IV) și-a apropiat rolul de a exprima temeinic progresele contemporane ale cercetării culturii spirituale populare. Toate cele 77 contribuții (studii, articole, comemorări, note, recenzii) se caracterizează printr-o riguroasă tratare temeinică și metodologică, în care perspectiva etnologică comparată ocupă un loc de frunte.

Încă din editorial (p. 11—14) se reactualizează vechi constatări (sec. XVIII), în convergență cu cele mai noi rezultate ale folcloristicii românești, europene și extraeuropene, spre a scoate în relief : bogăția elementelor de remarcabilă vechime, statornicie și originalitate ; aportul gnoseologic al acestora la comprehensiunea culturii populare, nu numai de pe continentul nostru, dar și a culturilor afro-asiatice (fapt comparabil cu larga prezență în timp și spațiu a gospodăriei cu curte închisă și întărită) ; existența unor relații arhaice și întrepătunderi semnificative între creațiile spirituale ale popoarelor din est și vest, din nord și sud, pentru care regiunea europeană ce cuprinde romanitatea orientală și spațiul românesc constituie de milenii un teritoriu obligat de trecere și de însemnate confluente.

Pentru fiecare tip de cercetare, vom releva, succint, cîte o contribuție. Astfel, în urma unui apel la numeroase izvoare editate ori din arhive, în *Miorița și vechile rituri funerare la romani* (p. 15—35), I. Talos relevă existența unor importante filioane mioritice încă neabordate, noi unghiuri de vedere pentru cerce-

țarea acestora. Îndeosebi rodnicia incorporării etnologice a unor rezultate arheologice, antropologice, mitologice etc. Cu o deosebită pătrundere interpretativă izbuteste să pună în valoare domeniul riturilor funerare : opțiunea ciobanului pentru mult mai vechea înmormintare la suprafață. În acest context arhaic se realizează trimiteri semnificative la epoca etnogenezei române (și chiar mult anterior acesteia), prin riguroase deschideri diacronice, un larg orizont antropogeografic și elocvente confirmări comparative.

Pe urmele aceluiași tipare arhaice, în *Vechimea și semnificația riturilor funerare* (p. 36—59), N. Bot conjură și reinterpretează o seamă de izvoare din antichitatea românească și eurasatică, care, prin corelația dintre arheologie și etnologie îl conduce la vaste posibilități etiologice. Îndeosebi lectura universului preistoric, în perspectivă etnologică, conferă foloase ambelor discipline.

În *Izvoare bizantine interesind folcloristica românească* (p. 60—70), A. Fochi relevă ceea ce Bizanțul a constituit un factor important de răspîndire a culturii în regiunea noastră europeană. În acest sens analizează comparativ istoric o serie de conotații semnificative între relațiile conținute în operele scriitorilor Procopius din Cesarea, Mauricius și Ana Cammena, și unele creații din folclorul românesc : cîntecul epic „Ilincuța Șandruului”, o tradiție în proză în care se descriu modalități concrete de persistență a populației stră-române în Dacia, și o altă legată de zidirea Mănăstirii de la Curtea de Argeș. În interpretarea contribuției lui Mauriciu, temeiurile istorice pot fi dublate prin cele etnologice referitoare la păstoritul de pendulare dublă (cu tomatul, iernatul și primăvăratul la fînațele de pădure) și la zonele-vere etnoculturale ocrotite de păduri și brațe de ape (v. *anuarul* Muzeului etnografic al Transilvaniei, IV, 1965—1967, p. 115—138 și Insti-

tutul de cercetări etnologice și dialectologice, 1, seria A, 1979, p. 9-13).

Minuirea unor bogate informații etnologice mondiale, europene și românești l-au condus pe H.A. Senn (SUA), în *Paralele românești în folclorul universol* (p. 71-85), la concluzia că: a. „România rămâne o țară a unor tradiții cu adevărat bogate și vii care contribuie la stabilitatea vieții în colectivități sătești” și b. „posedă în tradiția sa folclorică un neobișnuit de coerent și bine integrat corpus de credințe și legende care conțin cele mai multe dintre temele identificate în toate colțurile lumii, din Rusia până în Africa, din India până în Indonezia”. Cită similitudine cu desfășurările din *Ornamentică tradițională comparată* (Edit. Meridiane, 1979).

C.D. Georgescu, în *Zonarea folclorului muzical* (p. 111-119), valorifică contribuțiile anterioare ale unor C. Brăiloiu, B. Bartók, G. Breazu, T. Alexandru, precum și propriile rezultate de teren, pentru a formula o împărțire regională (regiunea carpatică, cu zece zone; Cîmpia Dunării, cu cinci zone; Cîmpia Transilvaniei și Cîmpia Vestică, fiecare cu cîte două zone). În felul acesta se poate vorbi de o convergență cu teoria zonelor etnoculturale (regiune, zonă, subzonă).

I. Chiș Șter relevă, cu temei, mai multe direcții în vederea demersurilor pentru reconstituirea *Culturii populare spirituale românești în perioada feudală* (p. 175-183): o cercetare interdisciplinară în convergență folcloristică; reconstituirea elementelor semnificative din sistemul culturii populare medievale: istoricitatea folclorului sub raportul funcției de document etnocultural; valorificarea surselor de epocă.

Dacă în cazul tuturor studiilor din Anuar am constatat o bogăție de fapte și idei, *Prima generație de folcloriști sași* (p. 184-216), de Hanni Markel, care minuește un impresionant aparat critic bibliografic (german și român), este mai greu de rezumat. Este vorba de o abordare exhaustivă a perioadei de afirmare a tinerei discipline etnologice în regiunea intracarpatică (sec. XVIII-XIX), caracterizată prin preocupări corelative pentru folclorul săsesc și românesc. Atunci au

avut loc culegeri importante pe teren și s-a afirmat o viziune etnologică obiectivă, susținută prin exigențe metodologice riguroase. Ancorarea folcloriștilor sași în realitatea transilvăneană, antropogeografică și etnoculturală, a condus la reflectarea în folclor a conviețuirii interetnice. Încă din prima generație de folcloriști sași s-a dezvoltat un puternic acces la folcloristica românească, prin transpunerea acestor creații în limba germană.

Fără îndoială, cititorii *Anuarului de folclor* (III-IV) vor descoperi probleme de un real interes etnologic românesc și comparat în toate celelalte studii: *Schimburile - o secvență a ceremoniatului nupțial* (I. Șeuleanu), *Obiecturile agrare* (Ion și Maria Cuceu), *Ludicul în cînteecul popular românesc* (T. Mărza), *Cîmpoierul - păpușar* (I. Hertea), *Elemente compoziționale în structura arhitectonică a fîmpuriturii oșenești* (Lucia Iștoc), *Un povestitor maghiar din Cristuru Secuiesc din anii de după 1810* (J. Faragó), *Texte populare într-un vechi manuscris bihorean* (M. Popa), *Vechi colaboratori ai Arhivei de folclor - Cluj* (I. Dateu) etc.

Pentru valoarea lor retrospectivă, cuprinzătoare, merită subliniate unele contribuții cu caracter aniversar: *Zoltán Kodály și cercetarea muzicii populare din Transilvania* (I. Almási), *Corespondența lui Lazăr Șăineanu către Moses Gaster* (V. Florica), precum și articolele omagiale pentru unii valoroși dispăruți: *Robert Wildhaber* (R.W. Brednich), *Tiberiu Moraria* (P. Idu), *G. Em. Marica* (Gh. Cordos), și *Ion R. Nicola* (I. Cuceu).

Din numeroasele note (9) și recenzii asupra lucrărilor de specialitate românești, europene și extracuropene (43), ce reflectă aria relațiilor de schimb, atragem îndeosebi atenția asupra prezentării *Bibliografiei internaționale a etnografiei și folclorului pe anii 1977-1978* (coordonată, succesiv, de E. Hoffmann-Krayer, P. Geiger, R. Wildhaber, iar de cîteva ani de către Roll, Wilh. Brednich) și asupra aniversării a 60 de ani de la întemeierea *Muzeului etnografic al Transilvaniei* (Maria Boese), însine fost adjunct științific al acestuia.

Prof. dr. Nicolae Dunăre